

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

درسنامه کفایه

جلد اول

www.KeAb.ir

مدرسنامه	درانج، حمید، ۱۳۷۷ -
عنوان فارزادی	کلام‌الاصول، فارسی، شرح
عنوان و نام پدیدآور	درسنامه کفایه‌الاصول/نویس: حمید درانجی؛ با همکاری مدرسه علمیه عالی نواب
مشخصات ناشر	مکتب‌توحید همسایه آفتاب، ۱۳۹۲
مشخصات ظاهری	۱ ج.
شابک	دوره ۱: 978-600-6156-65-1 ج. ۲: 978-600-6156-66-8 ج. ۳: 978-600-6156-67-5
ویرایش و فهرست نویسی	فریا
بازنگار	کتابخانه
موضوع	آخوند خراسانی، محمد باقر بن حسین، ۱۲۵۵ - ۱۳۱۳، کلام‌الاصول - نقد و تفسیر
موضوع	امیر فقه شریعه
شناسه افزوده	آخوند خراسانی، محمدکاظم بن حسین، ۱۲۵۵ - ۱۳۱۳، کلام‌الاصول، شرح
شناسه افزوده	مدرسه علمیه عالی نواب
رده بندی کنگره	BP109V/12.501313V 1392
رده بندی دیویی	۲۹۷/۶۱۲
شماره کتابشناسی ملی	TOA17VA1

انتشارات همسایه آفتاب
۰۹۱۵ ۳۱۵ ۹۳ ۷۸

E-mail: aftab.hamsayeh@yahoo.com

درسنامه کفایه (جلد اول) شرح کفایه الاصول آخوند خراسانی (ره)

مؤلف	حجت الاسلام والمسلمین حاج شیخ حمید درایتی
با همکاری	مدرسه علمیه عالی نواب
ناشر	همسایه آفتاب
تیراژ	۱۵۰۰ جلد
قطع	وزیری
نوبت چاپ	اول - ۱۳۹۳
چاپ	دقت (۶ خط) ۳۳۱۲۵۰۵۲
شابک جلد ۱	۹۷۸-۶۰۰-۶۱۵۶-۶۴-۴
شابک دوره	۹۷۸-۶۰۰-۶۱۵۶-۶۵-۱
قیمت	۱۲۵۰۰۰ ریال

حق چاپ برای مدرسه علمیه عالی نواب محفوظ است.

♦ مرکز توزیع: مشهد مقدس، ابتدای فیابان آیت الله شیرازی (ره)
جنب مرقع مطهر امام رضا (ع)، مدرسه علمیه عالی نواب

♦ صندوق پستی: ۱۱۴۳۶۳۳/۷۱۹

♦ شماره: ۳۲۲۳۰۳۶۸ - ۵۱

www.h-navvab.ir

Email: info@h-navvab.ir

بیچیدگی متون درسی یکی از کاستی‌هایی است که نظام آموزشی حوزه از دیرباز از آن رنج می‌برد و با آن که زعمای قوم مدتی است به این مشکل پی‌برده و به آن اشاره کرده‌اند، اما هنوز به عللی که فعلاً مجال پرداختن به آن‌ها نیست سایه این آسیب بر فضای محافل درسی سنگینی می‌کند.

بیچیدگی این متون تنها از ناحیه زبان نوشتاری آن‌ها نیست، بلکه در بسیاری از موارد چگونگی طرح و تحلیل مسئله از سوی مؤلفین والامقام و برجسته نیز بر دشواری فهم و هضم مطالب برای مخاطبان افزوده است، به گونه‌ای که در مجموع باعث شده‌است دغدغه تطبیق عبارات و ارجاع درست ضماثر از سوی استاد و شاگرد بخش عظیمی از زمان کلاس را مصروف خود نماید.

پرواضح است که این ایجاز و تعقید و دشواری‌های مذکور را نمی‌توان به عنوان نقص و عیب به حساب پدیدآورندگان بزرگوار این آثار گران‌بها گذاشت و بر آنان خُرده گرفت، چراکه در بیشتر موارد این کتب نه به قصد تدوین متون درسی بلکه به انگیزه تالیف اثر علمی و ارائه دستاوردها و نظریات جدید و در نهایت پیش‌برد و ارتقاء دانش مربوطه نگاشته شده است. ولی به هر حال متون درسی بایستگی‌های خود را می‌طلبند و می‌بایند علاوه بر برخورداری از محتوایی غنی و به‌روز، از شیوه‌ای منطقی و علمی بهره‌مند باشد و با بیانی شیوا و روان و عاری از تعقید، مطالب را به مخاطبان منتقل کند.

کتاب ارزشمند کفایه‌الاصول تألیف محقق ژرف‌اندیش آخوند ملا محمد کاظم خراسانی (ره) از اکابر علمای شیعه، یکی از مشهورترین منابع اصولی شیعه در عصر حاضر است. این کتاب از بدو تألیف تاکنون به عنوان آخرین متن درسی طلاب و نیز محور بحث‌های علمی دروس خارج اصول مطرح بوده و هست.

مرحوم آخوند(ره) در این کتاب با عباراتی کوتاه و دقیق به طرح و نقد آراء اصولی و ارائه نظریاتی عمیق پرداخته و توانسته است از آن زمان تاکنون تمام حوزه های درسی را متوجه خود و متأثر از آراء علمی خویش نماید.

باوجود استواری و اتقانی که متن این کتاب از آن برخوردار است، اما به لحاظ محتوای بلند و نیز ایجاز در بیان مطالب و ویژگی های قلم مؤلف بزرگ آن، شروح و تعلیقه های فراوانی بر آن نگاشته شده است که بعضی آمار آن را به ۱۵۰ عدد نیز رسانده اند.

اثر پیش رو با عنوان «درسنامه کفایه، شرح کفایه الاصول آخوند خراسانی»، محصول یکی از همین تلاش هایی است که در جهت تشریح و روان سازی این کتاب شریف، توسط فاضل ارجمند حجت الاسلام والمسلمین حاج شیخ حمید درایتی در مدرسه علمیه عالی نواب صورت گرفته است.

البته اثر حاضر ابتدا در ضمن تدریس پیوسته کتاب کفایه توسط ایشان، با همکاری تعدادی از طلاب این مدرسه در قالب طرح نامه کفایه تنظیم شده بود و سپس با تلاش فراوان و درخور تقدیر استاد محترم، تبدیل به درسنامه و با رأی اکثریت اعضای محترم شورای مدرسه تصمیم به انتشار آن گرفته شد.

ضمن سپاس از مساعی بی شائبه مولف محترم، مدیریت محترم سابق مدرسه حجت الاسلام والمسلمین جناب آقای گنابادی نژاد و همه کسانی که در به ثمر رسیدن این اثر سهیم بوده اند، از خداوند متعال توفیق برداشتن گام های بیشتر در جهت ترویج فرهنگ ناب شیعی و گسترش معارف اهل بیت (علیهم السلام) را مسئلت می نمایم.

محمدرضا کاظمی گلوردی

مدیر مدرسه علمیه علمیه عالی نواب

پاییز ۱۳۹۳

فهرست مطالب

۱۱	پیشگفتار
۱۴	توضیح عناوین در ستاره
۱۴	فعالیت اول
۱۵	فعالیت دوم
۱۶	فعالیت سوم
۱۹	فصل اول: مقدمه نخست
۱۹	فعالیت اول
۲۲	فعالیت دوم
۲۲	متن درس
۲۴	شرح
۲۵	تعریف موضوع علم
۳۷	فعالیت سوم
۴۱	فصل دوم: مقدمه دوم
۴۱	فعالیت اول
۴۴	فعالیت دوم
۴۴	متن درس
۴۷	شرح
۴۷	تعریف وضع
۴۸	اقسام وضع
۴۸	اقسام وضع به لحاظ معنا
۴۸	صورت‌های گوناگون تصور معنا
۴۹	عدم تصور مفهوم عام در ضمن مفهوم خاص

۵۰	دیدگاهها درباره حروف
۵۴	موضوع له اسمای اشاره و ضمائر
۵۹	فعالیت سوم
۶۳	فصل سوم: مقدمه سوم و چهارم
۶۳	فعالیت اول
۶۵	فعالیت دوم
۶۵	متن درس
۶۷	شرح
۷۶	فعالیت سوم
۸۱	فصل چهارم: مقدمه پنجم و ششم
۸۱	فعالیت اول
۸۳	فعالیت دوم
۸۳	متن درس
۸۵	شرح
۸۷	وضع مرکبات
۹۱	فعالیت سوم
۹۵	فصل پنجم: مقدمه هفتم و هشتم
۹۵	فعالیت اول
۹۷	فعالیت دوم
۹۷	متن درس
۹۹	شرح
۹۹	علامت‌های معنای حقیقی
۱۰۷	فعالیت سوم
۱۱۱	فصل ششم: مقدمه نهم
۱۱۱	فعالیت اول
۱۱۳	فعالیت دوم
۱۱۳	متن درس
۱۱۵	شرح
۱۲۰	فعالیت سوم
۱۲۳	فصل هفتم: مقدمه دهم (۱)
۱۲۳	فعالیت اول
۱۲۵	فعالیت دوم
۱۲۵	متن درس
۱۲۷	شرح
۱۳۰	اشکال به جامع صحیح
۱۳۴	فعالیت سوم

۱۳۵	فصل هشتم: مقدمه دهم (۲)
۱۳۵	فعالیت اول
۱۳۸	فعالیت دوم
۱۳۸	متن درس
۱۴۱	شرح
۱۴۱	تصویر جامع اعم
۱۴۳	تصویر سوم
۱۴۳	تصویر چهارم
۱۴۴	تصویر پنجم
۱۴۸	فعالیت سوم
۱۴۹	فصل نهم: مقدمه دهم (۳)
۱۴۹	فعالیت اول
۱۵۱	فعالیت دوم
۱۵۱	متن درس
۱۵۴	شرح
۱۵۴	ادله نظریه‌ی صحیحی
۱۵۵	ادله نظریه‌ی اعمی
۱۶۰	فعالیت سوم
۱۶۱	فصل دهم: مقدمه دهم (۴)
۱۶۱	فعالیت اول
۱۶۳	فعالیت دوم
۱۶۳	متن درس
۱۶۵	شرح
۱۷۱	فعالیت سوم
۱۷۷	فصل یازدهم: مقدمه یازدهم
۱۷۷	فعالیت اول
۱۷۹	فعالیت دوم
۱۷۹	متن درس
۱۸۰	شرح
۱۸۵	فعالیت سوم
۱۸۷	فصل دوازدهم: مقدمه دوازدهم
۱۸۷	فعالیت اول
۱۸۹	فعالیت دوم
۱۸۹	متن درس
۱۹۱	شرح
۱۹۱	استعمال لفظ در بیشتر از یک معنا
۱۹۴	توهم و پاسخ آن
۱۹۷	فعالیت سوم

۲۰۱	فصل سیزدهم: مقدمه سیزدهم (۱)
۲۰۱	فعالیت اول
۲۰۳	فعالیت دوم
۲۰۳	متن درس
۲۰۵	شرح
۲۱۲	فعالیت سوم
۲۱۵	فصل چهاردهم: مقدمه سیزدهم (۲)
۲۱۵	فعالیت اول
۲۱۷	فعالیت دوم
۲۱۷	متن درس
۲۱۹	شرح
۲۱۹	اشکال بر تعمیم تعریف
۲۲۰	اشکال بر اصل تعریف
۲۲۷	فعالیت سوم
۲۲۹	فصل پانزدهم: مقدمه سیزدهم (۳)
۲۲۹	فعالیت اول
۲۳۱	فعالیت دوم
۲۳۱	متن درس
۲۳۳	شرح
۲۴۱	فعالیت سوم
۲۴۵	فصل شانزدهم: مقدمه سیزدهم (۴)
۲۴۵	فعالیت اول
۲۴۷	فعالیت دوم
۲۴۷	متن درس
۲۵۰	شرح
۲۵۰	دیدگاه منتخب مصنف
۲۵۱	دلیل اول: تبادر
۲۵۱	دلیل دوم: صحت سلب
۲۵۸	تفصیلهای بحث مشتق
۲۶۱	فعالیت سوم
۲۶۵	فصل هفدهم: مقدمه سیزدهم (۵)
۲۶۵	فعالیت اول
۲۶۷	فعالیت دوم
۲۶۷	متن درس
۲۶۹	شرح
۲۶۹	ادله نظریه‌ی وضع مشتق برای اعم

۲۷۶		فعالیت سوم
۲۷۶		منابع دیگر
۲۷۶		موضوع پژوهشی
۲۷۶		تمرین
۲۷۹		فصل هجدهم: مقدمه سیزدهم (۶)
۲۷۹		فعالیت اول
۲۸۲		فعالیت دوم
۲۸۲		متن درس
۲۸۵		شرح
۲۸۵		بساطت یا ترکیب مفهوم مشتق
۲۸۶		نظریه مصنف
۲۹۲		فعالیت سوم
۲۹۷		فصل نوزدهم: مقدمه سیزدهم (۷)
۲۹۷		فعالیت اول
۳۰۰		فعالیت دوم
۳۰۰		متن درس
۳۰۴		شرح
۳۰۴		تفاوت بین مشتق و مبدأ اشتقاق
۳۰۶		ارشاد سوم: ملاک حمل
۳۰۷		ارشاد چهارم:
۳۰۷		ارشاد پنجم
۳۱۴		فعالیت سوم
۳۱۷		فصل بیستم
۳۱۷		فعالیت اول
۳۱۹		فعالیت دوم
۳۱۹		متن درس
۳۲۲		شرح
۳۲۲		مقصد اول: اوامر
۳۳۱		فعالیت سوم
۳۳۳		فصل بیست و یکم
۳۳۳		فعالیت اول
۳۳۶		فعالیت دوم
۳۳۶		متن درس
۳۴۰		شرح
۳۵۰		فعالیت سوم
۳۵۳		فصل بیست و دوم
۳۵۳		فعالیت اول
۳۵۵		فعالیت دوم

۳۵۵	متن درس
۳۵۸	شرح
۳۶۵	فعالیت سوم
۳۶۷	فصل بیست و سوم
۳۶۷	فعالیت اول
۳۷۰	فعالیت دوم
۳۷۰	متن درس
۳۷۳	شرح
۳۷۴	بحث پنجم
۳۷۴	مقدمه اول: تعریف واجب توصلی
۳۷۸	مقدمه سوم
۳۸۵	فعالیت سوم
۳۸۹	فصل بیست و چهارم
۳۸۹	فعالیت اول
۳۹۲	فعالیت دوم
۳۷۰	متن درس
۳۹۵	شرح
۳۹۵	مبحث ششم
۳۹۶	مبحث هفتم
۳۹۷	مبحث هشتم
۴۰۱	مبحث نهم
۴۰۲	تتمه
۴۰۷	فعالیت سوم

پیشگفتار

از آنجا که فهم دقیق دین و استنباط صحیح احکام شرعی از متون دینی به تنقیح مبانی و تنظیم قواعدی جامع و کارآمد نیازمند است، علم اصول فقه در منظومه‌ی علوم دینی جایگاهی ممتاز دارد؛ زیرا این دانش عهده‌دار تنظیم قواعد فهم و اکتشاف احکام شرعی از منابع آن می‌باشد.

علم اصول از منطق تکلیف بحث می‌کند و برای کشف تکالیفی که از سوی پروردگار مقرر شده است منطقی را تنظیم می‌کند که این منطق هم در ناحیه‌ی تکلیف‌کننده (پروردگار) و هم در ناحیه‌ی تکلیف‌شونده (بندگان) قواعدی را به اثبات می‌رساند. تکلیف رابطه‌ای بین خداوند و بندگان است که به موجب آن بنده در برابر پروردگار مسئولیت می‌یابد. با تنظیم منطق تکلیف بندگان به شایستگی از وظایف‌ای که در برابر پروردگار خود دارند آگاه می‌گردند و آنچه را که برای آنان مقرر گشته است بهتر می‌شناسند.

علم اصول پدید آمده است تا از فهم‌های نا صواب از دین و نسبت‌های ناروا به آن جلوگیری نماید و ساحت شریعت را از برداشت‌های سلیقه‌ای و تفسیرهای غلط دور نگه دارد.

این دانش از آغاز پیدایش تا کنون فراز و فرودهایی داشته و به تدریج به تکامل رسیده است. و در برهه‌هایی از تاریخ با هست و زحمت اندیشورانی بزرگ جهشها و بالندگی‌های قابل ملاحظه‌ای داشته است.

اگر چه علم اصول در شکل و محتوا قابلیت توسعه و تحول را دارد اما در شکل موجودش نیز از استحکام مبانی و جامعیت قواعد برخوردار است.

پرنارک تاریخچه علم اصول نام محقق بزرگ مرحوم محمد کاظم خراسانی و اثر ماندگار او یعنی کتاب ارزشمند کفایه الاصول می‌درخشد.

احاطه علمی مرحوم آخوند خراسانی بر مباحث و مبانی علم اصول و قدرت علمی و خلاقیت ایشان موجب گردیده تا کتاب کفایه الاصول اثری ماندگار گردد و با وجود گذشت سالیان زیاد از خلق این اثر علمی هنوز به عنوان مهمترین کتاب درسی مقطع سطوح عالی در حوزه‌های علمیه تدریس شود و محور بحث درس‌های خارج باشد. اهمیت علمی کتاب کفایه الاصول به حدی است که شخصیت‌های علمی فراوانی بر گرد این مجموعه ارزشمند حلقه زده و با نوشتن شرح‌ها و حاشیه‌های متعدد آراء مرحوم آخوند خراسانی را تبیین و تکمیل نموده‌اند.

کتاب کفایه الاصول در عین جامعیت و اشتغال بر تمام مسائل مهم علم اصول از ایجاز خاصی برخوردار است که همین خصوصیت موجب گردیده است تا عبارت‌های این کتاب دشوار و مطالب آن دیرپاب باشد.

مرحوم آخوند در این کتاب به تمام مسائل مهم علم اصول و ادله‌ی آنها اشاره کرده است و با روشی بدیع به تحلیل آنها پرداخته و در تنظیم کتاب در عین اجتناب از اطاله سخن از هیچ مبحث مهمی فرو گذار نکرده است.

آنچه پیش رو دارید درسنامه‌ای است از این کتاب که با عنوان درسنامه کفایه الاصول تنظیم شده است. هدف از تدوین این درسنامه تکمیل جنبه‌های آموزشی کتاب کفایه و تنظیم فعالیت‌هایی است که فهم مطالب کتاب و مهارت حل مسائل علم اصول را ارتقاء بخشد.

درسنامه کفایه الاصول موادی را فراهم آورده است که نه تنها طلاب علوم دینی بلکه اساتید کفایه و مؤسسات آموزشی می‌توانند از آن بهره ببرند.

در بخش‌هایی از درسنامه صرفاً به ارائه بهتر محتویات کتاب پرداخته شده است و تلاش بر این بوده که مطالب کتاب در شکل‌هایی که فراگیری آنها سهل‌تر و آموزش آن روان‌تر می‌باشد، ارائه شود. اما بخش‌هایی از این کتاب به فعالیت‌های تکمیلی اختصاص یافته که برای آموزشی بودن کتاب کفایه/اصول ضروری به نظر می‌رسد.

مجموعه موجود نخست به صورت طرح درس کفایه تنظیم گردید و سپس برای چاپ به شکل درسنامه با حذف بعضی از مواد و افزوده شدن مواد دیگر به زیور چاپ آراسته شد. تدوین درسنامه کفایه/اصول اهدافی را دنبال می‌کند که مهم‌ترین آنها عبارتند از:

۱. آسان‌سازی تعلیم مباحث کتاب کفایه/اصول و ایجاد زمینه یادگیری آسان بدون فوت وقت.

۲. ارائه معرفت جامع از مباحث علم اصول.

۳. پررنگ نمودن نقاط اصلی بحث و توجه دادن دانش‌پژوهان به اصلی‌ترین نکته‌های مسائل علم اصول.

۴. شفاف کردن ارتباطات درونی مسائل علم اصول و آگاه ساختن طلاب از روابط و تعاملات بحث‌های علم اصول با یکدیگر.

۵. آشنا نمودن طلاب با شروح و حواشی مهمی که برای کتاب کفایه/اصول تدوین شده است.

۶. آگاه کردن طلاب با پاره‌ای از آراء مهمی که بعد از مرحوم آخوند خراسانی ارائه شده است.

۷. آشنا کردن طلاب با تقریرات درس خارج و ایجاد آمادگی برای حضور در مقطع خارج.

۸. بالا بردن قدرت فهم متن و کشف مراد مصنف از عبارات.

۹. فعال نمودن طلاب در جلسات درس و درگیر نمودن آنان با مباحث کتاب.

۱۰. مشخص نمودن نقاط گسترش مباحث علم اصول پس از مرحوم آخوند.

۱۱. معین کردن حداقل اطلاعاتی که برای فهم صحیح کفایه ضروری به نظر می‌رسد.

۱۲. ایجاد مهارت حل و تحلیل مسائل علم اصول.

۱۳. ارزیابی طلاب برای حصول اطمینان از درک صحیح مباحث.

۱۴. گسترش اطلاعات طلاب در موضوعات مهم و آگاهی از مطالبی که در کفایه به آنها پرداخته نشده است.

درسنامه کفایه برای دستیابی به اهداف فوق تنظیم گشته است و در عناوینی که در درسنامه آمده است، تحقق اهداف ذکر شده در نظر بوده است. با توجه به اینکه فصل‌بندی کتاب کفایه‌الاصول از جهت کمی توازن مطلوب را نداشت باید فصل‌بندی دیگری صورت می‌گرفت که مبنای کار درسنامه می‌شد. از این رو در این کتاب فصل‌بندی دیگری صورت گرفته است و هر فصلی واحدی تلقی شده که براساس آن جمع‌بندی، ارزیابی، نتیجه‌گیری و فعالیت‌های تکمیلی را برای آن تنظیم گردیده است.

علاوه بر این، به جهت سهولت و دقت در آدرس دهی و داشتن علامتی که به وسیله آن بتوان با مخاطب سخن گفت، تمام پاراگراف‌ها تا پایان کتاب به صورت مسلسل شماره گذاری شده است.

هر فصلی دارای سه فعالیت می‌باشد که از قرار زیر است:

فعالیت اول عبارت است از: اطلاعاتی که دانستن آن قبل از درس مفید بلکه لازم است.

فعالیت دوم عبارت است از آنچه متعلم در اثناء درس باید فرا گیرد و فعالیت سوم عبارتست از آنچه کفایه خوان باید آن را پس از پایان جلسه درس انجام دهد.

توضیح عناوین درسنامه

در هر یک از فعالیت سه گانه‌ای که برای هر فصل در نظر گرفته شده است عناوینی وجود دارد که بخشی از اهداف پیش گفته را تأمین می‌کند.

توضیح آن عناوین و ضرورت و فایده‌ی آنها بدین قرار است:

فعالیت اول:

هدف: در این قسمت هدف علمی مصنف از طرح بحث بیان می‌شود، تا دانش‌پژوه قبل از ورود در بحث بداند که این مسئله و موضوع به چه منظوری مطرح شده و مصنف از پرداختن به آن چه مقصودی داشته است.

مبادی تصویری: فهم هر بحث از مباحث علم اصول، به آگاهی از مفاهیمی نیازمند است که در آن بحث از آنها استفاده می‌شود. دانش‌پژوه بدون فهم صحیح مفاهیمی که در هر بحث مورد استفاده قرار می‌گیرد نمی‌تواند به تحلیل درست مسئله بپردازد. متعلم با مرور مبادی تصویری درس می‌تواند به دنبال فهم صحیح مفاهیمی که نمی‌داند، و به بازسازی اطلاعات

گذشته‌ی خود اقدام نماید تا قبل از حضور در جلسه درس آمادگی لازم برای فهم مطالب را پیدا کند.

استاد نیز با آگاهی تفصیلی از مفاهیمی که فهم درس بر آن توقف دارد می‌تواند مفاهیمی را که کمتر مورد استفاده قرار می‌گیرد توضیح دهد. این بخش در حقیقت اجزای معرفتی را که یک کفایه خوان به آن نیازمند است معین می‌کند.

اطلاعات مورد نیاز: در این بخش به قواعدی پیشین یا آرائی که در بخش‌های گذشته کفایه به اثبات رسیده است اشاره می‌شود.

می‌توان این بخش را مبادی تصدیقی بحث دانست چه اینکه آنچه در این قسمت آورده می‌شود عموماً قواعدی است که در دانش‌های دیگر مانند منطق، فلسفه و ادبیات به اثبات رسیده است و مصنف در این درس از آنها استفاده می‌نماید بی آنکه آن قواعد را توضیح دهد یا در صدد اثبات یا نفی آن باشد.

پرسش‌های کلیدی: استاد می‌تواند ورود در بحث را با طرح چند پرسش اساسی آغاز کند. پرسش‌های کلیدی در حقیقت اصلی‌ترین نقاط بحث است که متعلم با مواجهه با آن متوجه نقطه‌های اصلی بحث می‌شود.

در این مرحله متعلم با تلاش برای یافتن پاسخ می‌تواند از کاستی‌های اطلاعاتی خود آگاه گردد و آمادگی شنیدن نقاط مجهول را بیش از سایر مطالب داشته باشد.

فهرست: ارائه فهرست مطالب نگاهی کلی به فصل حاضر به متعلم می‌دهد و او را از نقشه بحث آگاه می‌کند تا از تحریر و سردرگمی در بحث و چگونگی انتقال از مطلبی به مطلب دیگر بر حذر بماند.

فعالیت دوم:

شرح درس: هدف از نگارش این قسمت ارائه شرحی مفصل نیست زیرا با توجه به وجود شرح‌های فراوان برای کفایه نیازی به توضیح و تفصیل عبارات نبوده، از سوی دیگر فقدان هیچ توضیحی برای متن کفایه نقیصه‌ای در درسنامه به شمار می‌آید. از این رو به اندازه ضرورت به شرح عبارات پرداخته‌ام.

گزاره‌های درس: مصنف پس از نقد نظریه‌های مطرح شده و اشکال و جواب‌های بعضاً فراوان، به نتایجی در موضوع بحث دست یافته است که نتایج تلاش‌ها و تحلیل‌های مصنف رحمه الله شمرده می‌شود.

ما آنچه را مصنف رحمه الله اثبات کرده یا آن را اثبات شده تلقی کرده است در بخش گزاره‌ها آورده‌ایم که این بخش در حقیقت مجموعه‌ای از آرای مصنف رحمه الله است که مرحوم آخوند پس از حذف مطالب دیگران و نقد آنها بیان می‌کند. به تعبیری دیگر گزاره‌های کفایه ما حاصل آرای مصنف است که خود مجموعه‌ای ارزشمند برای حفظ و یادگیری است.

نمودار: در این بخش عمده‌ی مطالب فصل در قالب نمودار تنظیم گشته است تا فراگیری آن سهل‌تر گردد. تنظیم مطالب در شکل نمودار موجب می‌گردد تا متعلم مطالب را به صورتی دیگر مشاهده کند و به راحتی آنها را به خاطر بسپارد.

فعالیت سوم:

دانش‌پژوه کفایه علاوه بر فهم دقیق عبارات و رسیدن به نکات درس به فعالیت‌های دیگری نیازمند است که او را در فهم بهتر و گسترش اطلاعات نسبت به موضوع درس مدد می‌رساند. فعالیت سوم در حقیقت دو هدف کلی را دنبال می‌کند، یکی ارزیابی دانش‌پژوه تا معلوم گردد چه مقدار از اطلاعات ارائه شده را دریافت کرده است و به چه میزان در یادگیری فصل حاضر موفق بوده است. و دیگر گسترش اطلاعات آنان و ایجاد زمینه برای مطالعه و تحقیق فراوان‌تر در موضوع حاضر، از اینرو عنوان زیر در فعالیت سوم گنجانده شده است:

۱. منابع بیشتر برای مطالعه: در این قسمت از شروح و حواشی کفایه و گاهی از بعضی از تقریرات درس خارج و یا کتاب‌هایی که در سطح کفایه است آدرس‌هایی ارائه شده است که ضمن توسعه اطلاعات کفایه خوان نسبت به موضوع درس، او را با شروح و حواشی مهم کفایه آشنا می‌سازد و برای وی آمادگی حضور در درس خارج را با مراجعه به تقریرات درس خارج فراهم می‌کند.

۲. موضوع پژوهشی: برای اینکه متعلم پس از یادگیری دقیق مطالب کفایه و آگاهی کامل از آراء و ادله‌ی مصنف رحمه الله در هر بحث، از زوایای جدید بحث و گسترش آن آگاه گردد،

موضوعاتی تعیین گشته است تا با تحقیق پیرامون آن از رشد بحث آگاهی پیدا کند. برای سهولت در پژوهش برای یافتن جواب تحقیق آدرس‌هایی ارائه کرده ایم.

۳. پرسش و تمرین: این بخش به ارزیابی مستعلم نسبت به مطالب ارائه شده در درس اختصاص دارد. متعلم می‌تواند ضمن سنجش خود و آگاهی از اینکه چه مقدار از درس را آموخته است کاستی‌های خود را در یادگیری بحث جبران کند. پرسش‌ها به دو صورت تستی و تشریحی تهیه شده است تا با تنوع در شکل پرسش، ذهن متعلم با صورت‌های مختلف سؤال از موضوع بحث ورزیده‌تر گردد. برخی از این پرسش‌ها به درک متن اختصاص دارد و به منظور بالا بردن مهارت درک متن تنظیم گشته است و طلاب را در اکتشاف مقاصد مصنف رحمه الله از عبارات توانمند می‌سازد.

بخش دیگر ناظر به دقت‌هایی است که ممکن است در حین درس نسبت به آن غفلت شده باشد و بعضی دیگر ناظر به حفظ و یادگیری مطالب مهم درس می‌باشد.

در پایان لازم می‌دانم از تمام دوستانی که مرا در تهیه این مجموعه کمک کرده‌اند چه آنانکه با ارائه نظریات مشورتی خود در کم شدن نقص این درسنامه اینجانب را یاری کرده‌اند و چه آنانکه بخش‌هایی از این مجموعه را فراهم آورده‌اند، تشکر کنم.

از جناب آقایان مرتضی‌نیا و علیرضا کیانی که بخش‌هایی از این مجموعه را گردآوری کرده و از جناب آقای سید محمد باقر قدمی که در به نتیجه رسیدن این مجموعه تلاش‌های بسیاری کرده‌اند تشکر می‌کنم. و برخود لازم می‌دانم که از مدیریت محترم مدرسه علمیه عالی نواب جناب حجه الاسلام و المسلمین دکتر کاظمی و دوستان آن مدرسه تشکر ویژه داشته باشم که با فراهم کردن امکانات انجام این مجموعه و حمایت‌های خود ما را در این مهم یاری نمودند.

محمد درایتی
مشهد مقدس